

Буюклі В.В., слухач магістратури психологічного факультету Інституту кримінально-виконавчої служби
Науковий керівник: Сова М.О., завідувач кафедри пенітенціарної педагогіки та психології Інституту кримінально-виконавчої служби, докторпедагогічних наук, професор

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАДАННЯ ЕКСТРЕНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ПОСТРАЖДАЛИМ В УМОВАХ АТО

Незважаючи на те, що сучасна екстремальна психологія за останні роки зробила суттєвий крок вперед, окресливши поле діяльності фахівців в цій галузі, сьогодні відмічається безліч проблем в організації надання екстреної психологічної допомоги постраждалому від надзвичайних ситуацій в умовах АТО населенню.

Метою даної статті є розгляд основних проблем, які утруднюють надання психологами невідкладної психологічної допомоги в осередку надзвичайної ситуації та аналіз основних нормативно-правових документів, які регламентують їх діяльність.

Практика організації та надання екстреної психологічної допомоги постраждалому населенню психологами в осередку лиха дозволила обґрунтувати поняття «екстрена психологічна допомога», визначити її мету, принципи й основні професійні психологічні методи її надання.

Підекстреною психологічною допомогою розуміємо систему короткострокових заходів, що надаються людям, які постраждали у зоні надзвичайної ситуації або найближчим часом після травматичної події [4].

Зауважимо, що *екстрена психологічна допомога спрямована на:*

- надання допомоги одній людині, групі людей або великій кількості постраждалих після екстремальної або надзвичайної ситуації;
- регуляцію актуального психічного, психофізіологічного стану і негативних емоційних переживань, пов'язаних

зекстремальною або надзвичайною ситуацією, за допомогою професійних методів, які відповідають вимогам конкретної ситуації.

Основна мета екстреної психологічної допомоги – запобігання особистісній патологічній еволюції людини, яка волею долі залучена до надзвичайної ситуації.

Зміст і методи екстреної психологічної допомоги істотно залежать від характеру надзвичайної ситуації, від ефекту її травматичної дії на психіку людини.

Таким чином, екстрена психологічна допомога націлена на підтримку особистості постраждалого, його родичів та рятувальників в осередку надзвичайної ситуації, зменшення їх душевних страждань та зниження впливу на них стрес-факторів підвищеної інтенсивності.

Також відзначимо, що в діяльності психолога вже визначено *основні принципи надання екстреної психологічної допомоги*. Безперечно, що діяльність психолога в подібній ситуації регулюється загальними принципами, прийнятими для надання психологічної допомоги. Однак ці принципи в екстремальній ситуації здобувають деяку своєрідність відповідно до особливостей умов надання допомоги.

Принцип захисту інтересів клієнта. Особливість застосування цього принципу в екстремальних умовах полягає в тому, що, на відміну від звичайних умов діяльності, із клієнтом не укладається психотерапевтичний договір, тобто не проговорюються межі роботи із проблемою. Це відбувається тому, що допомога, як правило, спрямована на актуальний стан клієнта. Однак, незважаючи на це, захист інтересів клієнта є провідним принципом роботи психолога.

Принцип «не нашкодь». Своєрідність умов та обставин надання психологами допомоги постраждалим від надзвичайної ситуації робить можливим виведення кількох наслідків із цього принципу. Найважливіший наслідок – це короткостроковість надання допомоги, тобто допомога повинна бути спрямована на корекцію актуального стану постраждалої людини, викликаного даною ситуацією, одночасно забезпечуючи екологічність проведених заходів для майбутнього життя особистості. Принципово невірно проводити психологічну роботу з давніми, застарілими проблемами клієнта, тому що така робота повинна бути пролонгованою.

Принцип добровільності. У звичайних умовах фахівець часто займає пасивну позицію (чекає поки клієнт звернеться сам по допомогу). Цей принцип в умовах екстреної психологічної допомоги трансформується в особливу поведінку — фахівець-психолог виступає ініціатором такої допомоги; він діє активно, але ненав'язливо. Така позиція дозволяє, з одного боку, забезпечити необхідну допомогу людям, які перебувають в особливому стані й, найчастіше, не можуть адекватно оцінити потребу в допомозі, з іншого боку — не порушує особистих обмежень людини.

Принцип конфіденційності. При наданні екстреної психологічної допомоги цей принцип зберігає свою актуальність, однак конфіденційність може бути порушена у випадку одержання психологом інформації про те, що дії клієнта можуть бути небезпечні для самого клієнта, або для оточуючих (така ситуація може скластися в тому випадку, якщо психолог, наприклад, довідається про спробу самогубства, що готується).

Принцип професійної мотивації. Цей принцип прийнятний для будь-якого виду психологічної допомоги. В екстремальній ситуації дотримання його стає особливо важливим тому, що існує більша ймовірність того, що, крім професійної мотивації, у фахівця можуть бути присутніми інші, іноді більш сильні мотиви (мотив самоствердження, мотив одержання соціального визнання тощо).

Принцип професійної компетентності передбачає, що фахівець, який надає допомогу, повинен бути досить кваліфікованим, мати відповідну освіту і спеціальну підготовку для роботи в надзвичайних ситуаціях. У звичайних умовах діяльності психолог, при необхідності, рекомендує звернутися до іншого фахівця, але в надзвичайних умовах знайти іншого фахівця часто неможливо. Тому в професійні обов'язки психолога повинні входити, у тому числі, й такі аспекти, як підготовка до моменту виїзду на надзвичайну ситуацію, вміння швидко відновлювати високий рівень працездатності, використовуючи професійні навички.

Зауважимо, що дотримання цих принципів, на нашу думку, є вкрай необхідним. Це свого роду етичний кодекс фахівця-психолога при роботі в умовах надзвичайної ситуації.

Окремої уваги заслуговують *основні методи, що використовуються фахівцями для надання екстреної психологічної допомоги*. Слід відмітити, що на сьогодні налічується величезна кількість конкретних технік, які потрібно використовувати в різних ситуаціях. Наприклад, в арсеналі психолога, який неодноразово працював в осередку надзвичайної ситуації, як правило, є кілька сотень короткострокових прийомів, з яких він вибирає найбільш придатні для кожного конкретного випадку.

Проте, слід зауважити, що екстрена психологічна допомога може бути надана тільки лише в тому випадку, коли реакції постраждалої людини можна описати як нормальні реакції на ненормальну ситуацію. Тобто екстрена психологічна допомога не може бути надана тим людям, чії реакції не виходять за межі психічної норми.

Розглядаючи специфічні особливості професійної діяльності психолога в осередку НС можна констатувати, що основними проблемами, або труднощами, які спіткають екстремального психолога при наданні їм невідкладної психологічної допомоги є: дефіцит часу та інформації стосовно постраждалого; обмеженість використання методів психологічної діагностики; необхідність надання психологічної допомоги «при свідках»; неналаштованість постраждалого на роботу з психологом та інші.

Список використаних джерел

1. Екстремальна психологія: підручник / за заг. ред. проф. О.В. Тімченка – Х. : УЦЗУ, 2007. – 502 с.
2. Закон України «Про правові засади цивільного захисту» в редакції від 24.06.2004р. №1859-IV
3. Конституція України (Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996р.). – К.: Преса України, 1997. – С. 4.
4. Кризова психологія.: Навчальний посібник / За заг. ред. проф. О.В. Тімченка. – Х.: НУЦЗУ, КП «Міська друкарня», 2010. – 383 с.
5. Наказ МНС України від 27.02.2008р. № 148 «Про створення позаштатних мобільних груп екстреної психологічної допомоги МНС».